

(א) [לעיל כא.], (ב) [לעיל מט: לקמן נא.], (ג) [לעיל כ"ג], (ד) [לעיל כ"ד], (ה) [לעיל כ"ה], (ו) [לעיל כ"ו], (ז) [לעיל כ"ז], (ח) [לעיל כ"ח], (ט) [לעיל כ"ט], (י) [לעיל ל'], (יא) [לעיל ל"א], (יב) [לעיל ל"ב], (יג) [לעיל ל"ג], (יד) [לעיל ל"ד], (טו) [לעיל ל"ה], (טז) [לעיל ל"ו], (יז) [לעיל ל"ז], (יח) [לעיל ל"ח], (יט) [לעיל ל"ט], (כ) [לעיל מ'].

תורה אור השלם

- בעל הבור ישלם כסף וישיב לבעליו ודמות יתיה לו. שבות כא לר.
- יבא אלהינו ואל יקראש אש לפניו ויאכל וסביבו נשערה מאד. תהלים ג ג
- אל נערץ בטר קדושים רבה ונורא על כל סביביו.
- הצור תמים בעליו כי כל דרךיו משפט אל אמנה ואין על צדיק ויקשר הוא: דברים לב ד

הגהות הב"ח

- (א) רש"י ד"ה דלחיות בה ארוחו לרה"ר בגון מקצה מקום מרשותו לרה"ר דהוה ליה חופר: (ב) ד"ה כה"י הסמוכה לגשות הרצים דהוה ליה הפקיר כ"ל ומיתב: (ג) כגון מקצה וכו' נמחק: (ד) תוס' ד"ה בבור וכו' פי' כגון מקצה לעיל דקסנר:

רבינו הגאון

כגון אלו החופרים לאושין פטור. פי' יסודות כדכתיב וארשיא יחיו, ותאכל יסודותיה, תרגו' ואכלת אושותהא. [מסר לו דליו. כלי שלן. אמרה להם זכר של רחלים נודמן לי וזקן אחד מנהיגו. פי' זכר של רחלים, אילו של יצחק. וזקן אחד, אברהם.]

שור שנגח את הפרה פרק המישי בבא קמא

בעל הסקלה. ולעולם כרה"ר אצל ברשותו אע"פ שהפקיר פטור כדפרישית. האי דנקט ולא הפקיר צורו דאם הפקיר אף צורו הוה ליה צור כרה"ר: ומאי זהו דר"ע. בשלמא זהו דרבי ישמעאל למעוטי דר"ע אלא זהו דר"ע למעוטי מאי הא צור כרה"ר נמי אמור בתורה כדדרשין: **למשלומין.**

צור דאית ליה בעלים נאמר אצל משלומין כדכתיב בעל הצור ישלם וצור כרה"ר נאמר אצל הניזקין כדכתיב כי יפתח אש וכו' יכרה ונפל שמה וגו' והכי קאמר ר"ע אמאי פטרת צור ברשותו והלא זהו צור האמור בתורה אצל משלומין: **הנהו מילך ריזי.** ולעולם ברשות היחיד והפקיר רשותו ולא צורו דהוה ליה ממונו שהיך חייב משום דקרינן ביה בעל הצור אצל כרה"ר ללא ממונו הוא פטור: **דטא"ס.** יסתם טו וימלא עפר: ומאי זהו דר' ישמעאל. הואיל ולדידה תרייהו כמיבי: **לנוקין.** צור כרה"ר פתח צו הכתוב תחלה כשצדק צנוק ונפל שמה שור או חומר צור ברשות הרצים דצר צו הכתוב כי יפתח וכו' יכרה ונפל. ואי קשיא ממני' מני רבה מוקי ליה כר"ע דמחייב אתרויהו ורז יוסף מוקי לה כר' ישמעאל: פטור. אם נפל דרך פיו שברשותו וקס"ד אפילו הפקיר רשותו פטור אצל אם נפתחה הקמירה שקמר וכסה כרה"ר חייב דהאי תנא סבר חיובא דצור כרה"ר הוא: **לאושין.** יסוד לחומת ביתו על פני כל רוחב הצית אצל רה"ר. ומצירו כספר עורא (ד) ואשיא ימיטו ובגמרא נפל אשיא (בבב"ב דף טו):

פטור. והיינו נמי כחופר צור ברשותו דאית ליה בעלים והפקיר רשותו דלא מני למימר ליה מאי בעית ברשותו הכא נמי לא מני למימר ליה למה הלכה בהמתך על שפתו דהא ברשות הרצים היא: **וטעמא דלאושין.** שדרך לעשות כן ואינו פושע: **הא לאו לאושין חייב.** אלמא צור ברשותו חייב וקשיא רישא לסיפא: **רישא.** דקמני צור ברשותו פטור ר' ישמעאל: **וסיפא.** דמיחייב דדייקין הא לאו לאושין חייב ר"ע: **אלא לרז יוסף.** דלמר צור ברשותו דכולי עלמא חייב רישא דקמני פטור מני: **לא רשותו ולא צורו.** דל"ל ברשותאי מאי בעית. ואכתיב לאשמעי' דאע"ג דאינו רשאי לעשות כן דאין עושין חלל תחת רשות הרצים מיהו הואיל ולרשותו פתחו פטור: **דארווח כה ארווחי לרה"ר.** (א) דהוה ליה חופר צור כרה"ר והלכך טעמא דלאושין הא לאו לאושין חייב: **ברה"י הסמוכה לרה"ר.** (ב) כגון מקצה מוקס מרשותו לרשות הרצים דהוה ליה הפקיר רשותו פטור: **ומסר לרצים.** דלמר לצני עירו הצור זה שפתתי כריך לכס לשמות מי גשמים המתכנסין שם ורחויה לשמות

בבור ברשותו. פי' צנוט' (א) דקסנר [ר"י] דכי אפקרינא רשותאי לא ליחייב אלא בהזיקא אפקרינא משמע דרונה לומר אם סמך הצור מתחילה לרה"ר חייב לכולי עלמא ואין משמע כן ועוד דקסמון אמר הא לאו לאושין חייב ואוקמה רבה כר"ע אצל לרבי ישמעאל משמע דפטור וי"ל דהיינו טעמא משום דל"ל חוקך ברשותי מאי צני שלא היה לו להתקרב כל כך אצל רשותי שמתפל צנור: **אמר** לך רב יוסף בולח דברי הכ"ז היא. לאו דוקא כולה אלא רישא וסיפא דאקשי מינייהו אצל מניעתא דקמני כרה"י ופתחו לרשות הרצים חייב לא איתא אלא כרבי ישמעאל: **בגון דארווח ארווחי לרה"ר.** והשתא כולה דצני הכל רישא כשלא הפקיר לא רשותו ולא צורו וסיפא דלחיות ארווחי ומיהו רבי יוסף צר יהודה דצני החקקה לא מתוקמא כרבי ישמעאל: **דבר שנוצמד** בו. וא"ת אכתי מנא ליה הא מת בנו צנמא וי"ל דמי' צנמות דצר עלמא לא היה רחוי לישל צירושלמי (שקלים פ"ה הל"א ע"ש) מלאך צדמות רבי חנינא נודמן לה:

עבד מעשה אימא כסוי נמי לא בעי קמ"ל ואלא מאי זהו בור האמור בתורה דקאמר ר' ישמעאל זהו בור שפתח בו הכתוב תחלה לניזקין מיתבי החופר בור כרה"ר ופתחו לרה"י פטור ואף על פי שאינו רשאי לעשות כן לפי שאין עושין חלל תחת רה"ר החופר בורות שיחין ומערות ברשות היחיד ופתחו לרה"ר חייב והחופר בורות כרה"י הסמוכה לרשות הרבים כגון אלו החופרים לאושין פטור ור' יוסי בר' יהודה מחייב עד שיעשה מחיצה עשרה או עד שירחיק ממקום דריסת רגלי אדם וממקום דריסת רגלי בהמה ארבעה טפחים טעמא דלאושין הא לאו לאושין חייב הא מני בשלמא לרבה רישא ר' ישמעאל וסיפא ר"ע אלא לרב יוסף בשלמא סיפא דברי הכל אלא רישא מני לא רבי ישמעאל ולא ר"ע אמר לך רב יוסף כולה דברי הכל היא ורישא שלא הפקיר לא רשותו ולא בורו אמר רב אשי השתא דאוקימתא לרב יוסף לדברי הכל לרבה נמי לא תוקמה כתנאי מדרישא ר' ישמעאל סיפא נמי ר' ישמעאל וטעמא דלאושין הא לאו לאושין חייב כגון דארווח ארווחי לרה"ר מיתבי החופר בור ברשות היחיד ופתחו לרה"ר חייב כרה"י הסמוכה לרה"ר פטור בשלמא לרבה כולה ר' ישמעאל היא אלא לרב יוסף בשלמא רישא רבי ישמעאל אלא סיפא מני לא ר' ישמעאל ולא ר"ע אמר לך בחופר לאושין ודברי הכל: (ג) ת"ר יחפר ופתח ומסר לרבים פטור חפר ופתח ולא מסר לרבים חייב וכן מנהגו של נחוניא חופר בורות שיחין ומערות שהיה חופר ופוחה ומסר לרבים וכששמעו חכמים בדבר אמרו קיים זה הלכה זו הלכה זו ותו לא אלא אימא אף הלכה זו: (ד) תנו רבנן מעשה בבתו של נחוניא חופר שיחין שנפלה לבור גדול באו והודיעו את רבי חנינא בן דוסא שעה ראשונה אמר להם שלום שניה אמר להם שלום שלישית אמר להם עלתה אמרו לה מי העלך אמרה להם זכר של רחלים נודמן לי וזקן אחד מנהיגו אמרו לו נביא אתה אמר להם לא נביא אנכי ולא בן נביא אנכי אלא כך אמרתי דבר שאותו צדיק מצטער בו יכשל בו ורעו אמר רבי אחא אף על פי כן מת בנו בצמא שנאמר וסביבו נשערה מאד רבי מלמד שהקדוש ברוך הוא מודקדק עם סביבו כחול השערה ר' נחוניא אמר מהכא אל נערץ בסוד קדושים רבה וגורא על כל סביבו אמר ר' חנינא כל האומר הקב"ה ותרן הוא יותרו חיי שנאמר הצור תמים פעלו כי כל דרכיו משפט א"ר חנא ואיתימא ר' שמואל בר נחמני מאי דכתיב ארך

חופר שיחין. לעולי רגלים צדריס: **שעה ראשונה.** שעדיין היא רחוקה להיות חיה בתוך המים: **אמר להם שלום.** תעלה וכן ודאי כדאמרין לקמן דפשיטא ליה לחפור צורות ומערות לעולי רגלים: **עם סביבו.** לדיקס הדצקס צו: **נשערה מאד.** לשון חוט השערה: **וגורא על כל סביבו.** מטיל אימת משפטיו עליהם: **וסרן.** לעבור על כל פשעם: **יופרו חיי.** יופקרו חיי וגופו שמורה אל הצדיות לחטוא: **ארך**

עין משפט
נר מצוה

מא א ב מיי פ"ב
מהלכות מוקי ממון הלכה ב סוג עשין סח טו"ש"ע ח"מ סי' מי סעף 1:
בב ג מיי פ"ג שם הלכה כג סמג שם טו"ש"ע ח"מ סי' מח סעף א וע"ש בהגה"ה:
בג ד ה טו"ש"ע ח"מ סי'
מ"י סעף ט:
בד ו מיי שם הלכה כג סמג שם טו"ש"ע שם סעף ז וסימן מח סעף א:

מוסף רש"י

בעל התקלה. אף על פי שאין הבור שלם, ששאלו כרה"ר, ששאלו עבדו להמחייב עבדו צנוק (שמות כא) ויהי שותף הן ויהמנת (יבמות כ"א) אמר להם שלום. שעדיין יוכלה להיות, וכן כשניה, אצל שלישיית שאינה יכולה להיות אמר להן עלתה לה, שדוע היה לו שלא ממות שם כולקמן, דבר שהיה מתעסק בו אותו לדיק, אביה לא יכשל בו ורעו (שם). זכר של רחלים. זה אילו של יצחק, וזקן אחד מנהיגו. זה אברהם (שם). נביא אתה. לדע שלא ממות (שם). מצטער בו. בטעות עשייתו (שם). לגדושת. מתעסק בה. אף על פי כן מת בנו. על (ר') מחולל בצמא. שקר דברו של מקום לדקק עם החסידים (שם). וסביבו נשערה. לשון חוט השערה (שם). עם סביבו. עם לדיקס ההולכים אחרי (שם).